

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maksujen pennimäärien pyöristämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Metallirahat uudistetaan ja samassa yhteydessä poistetaan viiden pennin raha, joten pieniarvoisimmaksi käyttörahaksi jää kymmenen penniä. Penni jää kuitenkin edelleen rahaja laskentayksiköksi. Tästä syystä esityksessä ehdotetaan, että suoritettaessa Suomen rahan määräisiä maksuja pennimäärät pyöristetään lähimpään kymmeneen penniin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin uudet pennimääräiset rahat lasketaan liikkeeseen eli 1 päivänä marraskuuta 1990. Sillä kumottaisiin samasta asiasta annettu laki ja asetus sekä asetuksen nojalla annetut määräykset.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja muutostarve

Voimassa olevan metalliraha-asetuksen (1026/79) mukaan pienin raha on viisi penniä. Kun mainittu asetus annettiin, penni jäi kuitenkin edelleen lailliseksi maksuvälineeksi ja pienimmäksi laskentayksiköksi, vaikka se käyttörahana poistettiin liikkeestä. Tästä syystä tulivat tarpeellisiksi säännökset maksujen määrien pyöristämisestä niissä tapauksissa, jolloin maksettava summa päättyy muuhun kuin viidellä pennillä jaolliseen määrään. Säädettiin laki maksujen pennimäärien pyöristämisestä (1024/79). Sen mukaan Suomen rahassa suoritettavat maksut tulee pyöristää lähimpään viidellä jaolliseen pennimäärään eli siten, että yhteen ja kahteen tai kuuteen ja seitsemään penniin päättyvät määrät pyöristetään alaspäin, kaksi ensin mainittua siis alempaan täyteen kymmenen pennin ja kaksi viimeksi mainittua alempaan täyden viiden pennin määrään sekä kolmeen ja neljään tai kahdeksaan ja yhdeksään penniin päättyvät määrät ylöspäin

eli ensin mainitut ylempään viiden pennin ja viimeksi mainitut ylempään kymmenen pennin määrään. Tilisiirtoina tapahtuvia maksuja ei kuitenkaan tarvitse pyöristää, ja osapuolet voivat sopia pyöristämättä jättämisestä muissakin tapauksissa. Laissa olevan valtuutuksen nojalla on asiasta annettu myös asetus (1025/79), jonka mukaan maksu voidaan pyöristää jo kirjattaessa se maksun sijasta velaksi tai velottaessa sitä kirjallisesti; asetuksen mukaan pankki voi pyöristää myös sen välityksellä muuten kuin tilisiirtona suoritettavan maksun pennimäärän. Valtiovarainministeriö sekä valvonnassaan oleville yhteisöille myös pankkitarkastusvirasto voivat antaa määräyksiä asetuksen soveltamisesta. Pankkitarkastusvirasto onkin antanut rahalaitoksille kehoituksen ottaa pyöristämisen vaikutukset huomioon kirjanpidossaan.

Rahalain (276/62) mukaan metallirahoista, myös niiden nimellisarvoista, päätetään asetuksella. Metallirahat on tarkoitettu uudistaa vuosina 1990—1993 siten, että uudet pennimääräiset rahat tulevat käyttöön 1 päivänä marraskuuta 1990 ja markkamääräiset vuoden 1993 aikana.

Tasavallan presidentti on antanut 17.3.1989 asetuksen metalliraha-asetuksen muuttamisesta (277/89). Sen mukaan pennimääräisiä rahoja tulevat olemaan vain 10 ja 50 pennin rahat. Penni on tarkoitettu säilyttää edelleen pienimpänä laskentayksikkönä, joten maksut voivat uudistuksen jälkeenkin päättyä mihin tahansa pennimäärään.

Viiden pennin rahan poistuessa vähitellen käytöstä pyöristyssäännökset on muutettava siten, että pennimäärät pyöristetään joko alempaan tai ylempään täyteen kymmeneen penniin. Nykyinen järjestelmä on pyöristyksen lopputuloksen suhteen sikäli neutraali, että kun pyöristettäviä väliarvoja on parillinen määrä, ne voidaan pyöristää aina arvoltaan lähimpään kymmeneen tai viiteen penniin. Luku viisi sen sijaan on yhtä kaukana sitä alemmasta ja yleemmästä kymmenellä jaollisesta luvusta. Tästä seuraa, että pyöristettäessä satunnaiseen lukuun päättyviä pennimääriä pyöristettyjen lukujen keskiarvot ovat systemaattisesti pyöristämättömien lukujen keskiarvoja pienempiä, jos viisi on sovittu pyöristettäväksi alaspäin, mutta jos se sovitaan pyöristettäväksi ylöspäin, keskiarvoista tulee suurempia kuin alkuperäisten lukujen keskiarvot.

Luvun viisi pyöristäminen alaspäin tai ylöspäin on sopimuksenvarainen asia. Kun Ruotsissa poistettiin viiden äyrin raha käytöstä vuonna 1985, viiteen äyriin päättyvät määrät säädettiin pyöristettäväksi ylöspäin. Kun viiteen päättyvien lukujen pyöristäminen säännönmukaisesti ylöspäin suurentaa niiden keskiarvoja, voidaan esimerkiksi kuluttajien ostoksistaan maksamien määrien todeta tällöin kohoavan ja vastaavasti laskevan, jos viisi penniä pyöristetään alaspäin. Pyöristämisen vaikutusta vähentää kuitenkin huomattavasti se, että pyöristettäväksi tulevat vain maksettavat (yhteis)summat, eivät yksittäiset hinnat sinänsä; eniten vaikutusta pyöristämisellä olisikin ilmeisesti yksittäin myytävistä tuotteista, kuten kioskitavaroista maksettaviin määriin. On kuitenkin huomattava, että hinnoittelun ollessa vapaa tällaistenkin tuotteiden hinnat voidaan asettaa ”myyjälle edullisiksi” riippumatta siitä, kumpi pyöristyssääntö omaksutaan.

2. Ehdotetut muutokset

Vaikka sillä, kumpi pyöristämisvaihtoehto valitaan, ei liene sanottavaa merkitystä inflaa-

tiokkehitykselle, viiden pennin pyöristäminen ylöspäin johtaa maksettavien määrien, vaikkakin vähäiseen, nousuun automaattisesti, kun taas alaspäin pyöristämisen vaikutukset pyritäisiin mahdollisesti vain tasoittamaan niitä vastaavilla hintojen korotuksilla siten, että maksettavat määrät säilyisivät keskimäärin ennallaan. Inflaatiota koskevien odotusten ja mielialojen kannalta alaspäin pyöristäminen saattaisi olla parempi ratkaisu. Koulumatemaatikassa luku viisi kuitenkin pyöristetään ylöspäin, ja poikkeuksellinen alaspäin pyöristäminen maksuissa saattaisi näin ollen aiheuttaa hämmennystä. Lisäksi ne kassa-, lasku- ja tietokoneet, joihin luvun viisi pyöristys on ohjelmoitu, pyöristävät sen niin ikään ylöspäin, ja laitteiden tai ohjelmien muuttaminen saattaisi olla huomattavan kallista. Näin ollen ehdotetaan säädettäväksi, että yhteen, kahteen, kolmeen ja neljään päättyvät pennimäärät pyöristetään alaspäin sekä viiteen, kuuteen, seitsemään, kahdeksaan ja yhdeksään penniin päättyvät ylöspäin lähimpään kymmeneen pennin määrään.

Maksu voitaisiin edelleen pyöristää myös kirjallisesti velottaessa tai kirjattaessa maksun sijasta velaksi, samoin pankin vaatimuksesta silloin, kun se suoritetaan pankin välityksellä muulla tavoin kuin tilisiirtona. Näitä seikkoja, lain aineellista soveltamisalaa koskevat säännökset ehdotetaan kuitenkin siirrettäviksi asetuksessa lakiin, jonka säännöksiin ne muutenkin kiinteästi liittyvät. Asetuksessa pankkitarkastusvirastolle annettu valtuus antaa määräyksiä näiden säännösten soveltamisesta pankkitoiminnassa ei ole tarpeen, sillä viraston kirjanpidosta antamat määräykset voidaan antaa sillä jo muutenkin olevien valtuuksien nojalla. Odottamattomien ongelmien varalta on kuitenkin syytä säilyttää valtiovarainministeriön valta antaa tarkempia määräyksiä lain täytäntöönpanosta. Myös tätä koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi lakiin. Asetuksen antamiseen ei näin ollen enää olisi tarvetta.

Asiasta on pyydetty lausunnot Suomen Pankilta, Suomen Pankkiyhdistykseltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, elinkeinohallitukselta, kuluttaja-asiamieheltä ja Kaupan Keskusvaliokunnalta.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Aikaisempien ja muualta saatujen kokemusten perusteella pennimäärien pyöristämisellä ei ole sanottavaa vaikutusta inflaatiokehitykseen. Ehdotuksella ei ole muitakaan mainittavia valtiontaloudellisia vaikutuksia. Maksujen pyöristämiseksi käytännössä joudutaan kuitenkin muun muassa vähittäiskauppojen, kioskien, ravitsemisliikkeiden ja vastaavien myyntipaikkojen kassakoneita tai -järjestelmiä joka tapauksessa muuttamaan tai ohjelmoimaan uuden pyöristyssäännön mukaan toimiviksi, mistä saattaa aiheutua myös teknisiä ongelmia. Näistä muutoksista aiheutuvien kustannusten

määrää on hyvin vaikea arvioida, ne lienevät kuitenkin useita miljoonia markkoja.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan marraskuun alusta 1990 eli samanaikaisesti uusien pennimääräisten rahojen liikkeeseen laskemisen kanssa. Lailla kumottaisiin nykyinen laki maksujen pennimäärien pyöristämisestä sekä sen nojalla annetut säädökset ja määräykset.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

maksujen pennimäärien pyöristämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Suomen rahan määräinen maksu pyöristetään suoritettaessa seuraavasti:

1) jos suoritettava määrä päättyy yhteen, kahteen, kolmeen tai neljään penniin, se pyöristetään lähinnä pienempään kymmenellä jaolliseen pennimäärään,

2) jos suoritettava määrä päättyy viiteen, kuuteen, seitsemään, kahdeksaan tai yhdeksään penniin, se pyöristetään lähinnä suurempaan kymmenellä jaolliseen pennimäärään.

Maksu voidaan pyöristää 1 momentissa säädetyllä tavalla myös velottaessa sitä kirjallisesti tai kirjattaessa se maksamisen sijasta velaksi.

2 §

Pennimääriä ei tarvitse pyöristää, jos osapuolten kesken on niin sovittu tai jos maksu suoritetaan tilien välisenä siirtona.

Kun maksu suoritetaan pankin välityksellä muuten kuin tilisiirtona, pankki voi vaatia, että maksun ja maksutositteen määrä pyöristetään. Jos tällöin suoritetaan useampia maksuja samanaikaisesti, kukin niistä pyöristetään erikseen.

3 §

Valtiovarainministeriö voi tarvittaessa antaa tarkempia määräyksiä tämän lain täytäntöönpanosta.

4 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1990. Sillä kumotaan maksujen pennimäärien pyöristämisestä 28 päivänä joulukuuta 1979 annettu laki (1024/79) sekä sen nojalla annetut säännökset.

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 1990

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*